

Janusz Danecki
Wydział Orientalistyczny
Uniwersytetu Warszawskiego

Ocena

dorobku naukowego dra Marka Pieli z Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w związku z wszczętą procedurą nadania Mu stopnia doktora habilitowanego

Doktor Marek Piel jest filologiem hebraistą o zróżnicowanych zainteresowaniach badawczych. Karierę naukową rozpoczynał od studiów nad problematyką przekładu Starego Testamentu na język polski, a następnie przeszedł do badań nad gramatyką języka hebrajskiego - przede wszystkim współczesnego. Mistrzem Habilitanta był wybitny arabista, semiotysta i specjalista w zakresie językoznawstwa afroazjatyckiego Profesor Andrzej Zaborski.

W ramach pierwszego pola tematycznego badań dorobek Dra Pieli jest imponujący, bo znajduje się tam monografia oparta na rozprawie doktorskiej pisanej pod kierunkiem profesora Zaborskiego (*Grzech dosłowności we współczesnych polskich przekładach Starego Testamentu*), oraz liczne artykuły, wystąpienia konferencyjne i wykłady naukowe, w tym również na forum PAN. Translatoryczne badania Dra Pieli dotyczą przede wszystkim kwestii językoznawczych. To pole badawcze można by nazwać translatoryką kontrastywną hebrajsko-polską. W odróżnieniu od typowych, teologicznie ukierunkowanych badań biblijnych, dr Piel bada stronę językową, filologiczną, co jest w Polsce dość nietypowym podejściem. Dzięki temu dotarł do licznych mało u nas zgłębianych problemów np. w takich pracach jak *Gramatyka tekstu a przekład biblijny - reguły niepowtarzania składników*, czy perełka, jaką jest *Kalambur w czterdziestym rozdziale Księgi Genesis (przekłady polskie a oryginał)*.

Obecnie na etapie habilitacyjnym Dr Marek Piel zmienił zainteresowania i zakres badań. Zajął się już nie hebrajskim biblijnym, ale hebrajskim współczesnym, a to dwa różne języki. Skupia się na badaniach składni i semantyki zaimków osobowych. Ukoronowaniem tego najnowszego kierunku badawczego w twórczości naukowej Dra Marka Pieli jest monografia *Hebrajski zaimek osobowy i jego polskie odpowiedniki - analiza kontrastywna*, stanowiąca podstawę procedury habilitacyjnej. Poprzedziły ją studia nad gramatyką współczesnego języka hebrajskiego, czasem odwołujące się do kwestii funkcjonowania zaimków, jak np. praca o kategorii strony zwrotnej (2012). W sumie - jeśli chodzi o kwestię zaimka osobowego dorobek

skromny, ale sama monografia, licząca ponad 500 stron wielkiego formatu, jest ważnym wkładem do badań nad gramatyką współczesnego języka hebrajskiego.

Nie tylko objętość pracy jest duża, ale również materiał badawczy monografii jest obszerny, obejmuje bowiem opis funkcjonowania hebrajskich zaimków osobowych, a więc ich semantykę, zakres użycia, kwestie socjolingwistyczne, stylistyczne oraz analizę ich składni. Do tego wszystkiego Autor porównuje system zaimków osobowych języka polskiego i hebrajskiego. Innymi słowy monografia oferuje trzy w jednym: doskonały opis systemu zaimków osobowych we współczesnej hebrajszczyźnie, opis polskich zaimków osobowych - znacznie skromniejszy - oraz porównanie obu systemów. Do tego dochodzi coś jeszcze cenniejszego, coś, co można by uznać za poradnik dla tłumaczy z polskiego na hebrajski i odwrotnie. Tak obszernie zakreślona tematyka nie w pełni jest spójna, może nie jest chybiona, ale uniemożliwiająca klarowną prezentację wszystkich problemów. Zupełnie wystarczające byłoby zaprezentowanie systemu zaimków osobowych we współczesnym języku hebrajskim. To wielka i pożyteczna praca. I chwała Bogu udała się ona Panu Doktorowi Markowi Pielu. Zrobił to niezwykle sprawnie i stosunkowo klarownie. Sprawie kontrastywnego opisu poświęcić należałoby odrębne studium, ale musiałoby ono wykorzystywać istniejące dobre opisy zaimków osobowych języka hebrajskiego - a więc pracę p. dra M. Pielu - oraz opisy polskich zaimków osobowych. A tu, niestety, posucha. Opis polskiego systemu zaimków osobowych znajduje się we wszystkich akademickich gramatykach akademickich, są prace o zagadnieniach cząstkowych p. Prof. K. Pisarkowej, Tomasza Łysakowskiego o kategorii osoby, ale nie ma monografii takiej, jak praca Dra Pielu o zaimku osobowym. Niemniej odrębna praca porównawcza mogłaby powstać, a wówczas to, co w pracy Dra Pielu jest skąpo zaprezentowane, mogłoby się spójnym projektem badawczym - jak np. studium Prof. E. Górskiej (*Studium kontrastywne składni arabskich i polskich współczesnych tekstów literackich*). Uwagi dotyczące kontrastywnej gramatyki zaimka osobowego polskiego i hebrajskiego zawarte w monografii Dra Pielu wymagałyby wówczas innego ujęcia, choćby dzięki wykorzystaniu tekstów hebrajskich w tłumaczeniu polskim i odwrotnie. Mam nadzieję, że dr Piel pójdzie tą drogą i powstanie następna monografia w miarę monotematyczna. A zagadnień byłoby sporo, bo to nie tylko składnia, ale również semantyka, etyka językowa, formy grzecznościowe, honoryfikatywy, style/rejestry języka itd. itp. O wiele z tych zagadnień Habilitant w swojej rozprawie zahacza, ale wszystkich nie jest w stanie szczegółowo rozwinąć.

Czyni to częściowo, ale w sposób mało usystematyzowany. Rozpatruje przede wszystkim przykłady funkcjonowania konstrukcji z zaimkami bez próby ich uporządkowania. Powstają

dziesiątki podziałów w których trudno dopatrzeć się jakiegś systematyki. A tym samym jego praca staje się raczej bazą danych, tyle że trudniej dostępną - jedynie przez spis treści.

Mój podstawowy zarzut zatem polega na tym, że praca nie odpowiada w pełni tytułowi, w każdym razie proporcje między podejmowanymi problemami są zachwiane. Nie jest to na pewno analiza kontrastywna zaimka osobowego w języku hebrajskim i polskim, natomiast jest to doskonały opis funkcjonowania zaimków osobowych we współczesnym języku hebrajskim, z licznymi przykładami wziętymi ze współczesnej literatury. A propos: zabrakło mi kryterium doboru materiału. Habilitant opiera się na pozycjach drukowanych, które cytuję w bibliografii (zaskoczył mnie podział na pozycje papierowe i skanowane, ale uznaję to za hołd złożony papierowi i niechęci do Internetu, bo nawet adresów googlowych nie podano), jak bowiem rozumiem, nie istnieje jeszcze dla współczesnego hebrajskiego baza językowa, z której można by czerpać garściami.

Martwi mnie, że Autor nie precyzuje, o którym języku hebrajskim pisze i którym polskim się zajmuje. Oczywiście po przeczytaniu pracy wszystko staje się wiadome: chodzi o języki współczesne w obu wypadkach, przy czym w hebrajskim są to liczne źródła literackie. Ale dlaczego czytelnik ma się domyślać. A poza tym recenzentowi łatwo byłoby się przydzielić, że jakaś forma nie jest współczesna, bo dotyczy np. lat 90-tych XX wieku. Trzeba jednak przyznać, że Habilitant sięga też do innych etapów z dziejów języka hebrajskiego. A więc i biblijnego i misznaickiego. Co więcej, zajmuje się różnymi rejestrami - zwłaszcza języka współczesnego, gdy mówi o „stylu książkowym” czy „neutralnym” (np. s. 266).

Nie zgodziłbym się, że w formach grzecznościowych w języku polskim wyrazy *pan/pani* to rzeczowniki (s. 29). Oba „rzeczowniki” są bowiem funkcjonalnie zaimkami. Podobnie zresztą jak rzeczownik „państwo” jest zaimkiem - i to w dwóch funkcjach: „Byli państwo na Wawelu?” w odróżnieniu - niestety - od coraz potoczniejszego: „Byliście państwo na Wawelu?” Jeden zaimek trzeciej osoby, drugi - drugiej. Kiedyś zaimek *pan* też występował w funkcji drugiej osoby: „Z bykaś pan spadł?”

Czasem nie podoba mi się terminologia językoznawcza. Autor w końcu jest językoznawcą, więc powinien wyczuwać językowe niuanse. Więc termin „zaimek postponowany” na tle dzisiejszej polszczyzny (nią się Habilitant zajmuje) jest zupełnie chybiony. Przecież jest termin „zaimek postpozycyjny”. żaden z tych przymiotników nie jest polski, ale ten ostatni przynajmniej nie jest złośliwy.

Kompetencje hebraistyczne dra Peli są najwyższej próby, natomiast miałbym wątpliwości, jeśli chodzi o językoznawczą, teoretyczną podbudowę monografii. W końcu o za-

imkach literatura jest olbrzymia; pozwoliłaby ona Habilitantowi rozstrzygnąć wiele niejasnych problemów. Np. od lat standardową pracą poświęconą zaimkom jest książka D.N.S. Bhata *Pronouns* (Oxford 2004), niestety niecytowana.

Obszerny dorobek naukowy Dra Marka Pielu jest w pełni wystarczający, by nadać Mu stopień naukowy doktora habilitowanego. Dorobek ten, w tym monografia habilitacyjna, spełnia warunki zawarte w odpowiednich przepisach prawa, a tym samym upoważnia Radę Wydziału Filologicznego do nadania Drowi Markowi Pielu stopnia doktora habilitowanego.

27 VIII 2015